

Aile Eğitimi Programının Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi

Investigation of the Effect of Family Education Program on Mothers' Raising Attitudes

Özgür TÖNBÜL

Öz Bu araştırmanın amacı, aile eğitimi programının annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına olan etkisinin incelenmesidir. Araştırma, ön-test son-test, kontrol grupsuz deneysel bir çalışmadır. Araştırma gönüllü olan ve deney grubunda yer alan 15 anne ile gerçekleştirilmiştir. Deney grubuna araştırmacı tarafından iletişim becerileri ve anne baba tutumlarını güçlendirmeye yönelik olarak on hafta sürecek şekilde hazırlanan "Aile Eğitimi Programı" uygulanmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak PARI-Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda "Aile Eğitimi Programının" annelerin sıkı disiplini azaltmada etkisinin olduğu ancak aşırı annelik, demokratik tutum ve eşitlik tanıma, geçimsizlik, ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyutlarında anlamlı bir etkisinin olmadığı bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler. Aile; Aile eğitimi; Anne baba tutumları

Abstract. The aim of this study was to investigate the effect of family education program on mothers' attitudes towards child rearing. The study was a pre-test post-test, an experimental group without control group. The study was conducted with 15 mothers who were assigned to the experimental group voluntarily. In order to improve communication skills and parental attitudes of participants, the Family Education Program, which was applied to the experimental group for a ten-week period/duration. The data collection tool PARI-Parental Attitude Research Instrument was used in the study. As a result of the study, it was found that the Family Education Program had an effect on reducing the strict discipline of mothers, but it did not have a significant effect on the sub-dimensions of over-motherhood, democratic attitude and equality recognition, incompatibility, rejection of housewife role.

Keywords. Family; Family Education; Parents Attitudes

Psikolojik Danışman Özgür Tönbül
Milli Eğitim Bakanlığı, Kocaeli, Türkiye
e-mail: ozgurtonbul33@gmail.com

Geliş/Received: 21.04.2019
Düzeltilme/Revision: 02.06.2019
Kabul/Accepted: 30.06.2019

Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği
Turkish Psychological Counseling and Guidance Association

Çocuk gelişimine ve eğitimine ilişkin olarak yapılan birçok araştırma bulgusu, okul öncesi dönem ya da erken çocukluk dönemi olarak kabul edilen 0-6 yaş arasındaki yılların, insan hayatının en önemli ve en kritik dönemi olduğunu belirtmektedir. Bu yıllarda fiziksel, duygusal, sosyal ve zihinsel gelişimin ve öğrenmenin çok hızlı olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca bu dönemde kazanılan tutum ve davranışların kalıcı nitelikte olduğu ve sonraki yıllarda bu davranışların değiştirilmesinin oldukça zor olduğu da açıklanmaktadır. Bu yaşlarda etkileşimin en yoğun aile ile olduğu göz önünde bulundurulduğunda çocuğun kişiliğinin şekillenmesinde en önemli öğenin aile bireyleri olduğu görülmektedir (Tatlı, Selimoğlu & Bademci, 2012).

Kağıtçıbaşı'na (1998) göre aile, toplumun en küçük temel kurumlarından birisidir. Aile doğal olarak toplumun sosyal yapısına, değerlerine ve normlarına bağlıdır. Bu sosyal ve kültürel özellikler zaman içinde ve toplumdan topluma değişiklik gösterdiği için ailede de değişiklikler görülmektedir. Çocukların birçok davranışlarının temelinde ise anne ve babasının etkileri görülmektedir. Anne babanın etkileri olumlu olduğunda çocuk üzerindeki etkileri olumlu, olumsuz olduğunda ise olumsuz olabilmektedir (Ersoy, Kurtulmuş ve Tekin, 2014). Çocuğun sağlıklı büyümesi ve gelişmesi, doğumdan itibaren içinde bulunduğu aile bireylerinin olumlu, tutarlı ve sevgi dolu tutumuna bağlıdır. Aile, çocuk için önemli ve ilk sosyal deneyimlerini edindiği ortamdır (Özyürek ve Tezel-Şahin, 2005). Ailenin çocuğa yönelik tutum ve davranışları ilk yaşantıların örülmesinde büyük önem taşımaktadır. Çocuk bir yandan sosyal bir varlık olduğunun bilincine varır, bir yandan da davranışlarını taklit edeceği bir modele gereksinme duyar. Çocuklar, anne babalarını örnek olarak alırlar, onlarla özdeşleşirler, tutum ve davranışlarını taklit ederek kendilerinde yerleştirmeye çalışırlar (Seçer, Sarı ve Olcay, 2006).

Çocuk için en sağlıklı ortam anne ve babasının bir arada bulunduğu aile ortamıdır. Anne ve baba çocuğun doğduğu andan itibaren ilk ve yoğun olarak etkileşimde bulunduğu kişilerdir. Çocuğun bakımından öncelikle anne ve baba sorumlu olduğu için anne-babanın sevgi dolu ve olumlu tutumları çocuk için oldukça önemlidir. Anne ve babaların çocuklarına karşı tutumları; çocuğun özellikleri ile kendi kişilik ve demografik özelliklerinden etkilenebilmektedir. Anne-baba-çocuk üçgenindeki iletişim biçimi ise bireyler üzerinde uzun veya kısa süreli, olumlu veya olumsuz etkiler oluşturmakta; anne-babalar ve çocuklar

birbirlerine hem uygun biçimde hem de uygun olmayan biçimde davranmayı öğretmektedirler (Tezel-Şahin ve Özyürek, 2008).

Anne baba arasındaki ilişkilerin sağlıklı veya sağlıklı olmayan olması çocuğa yansımakta ve çocuğun kişilik gelişimini etkilemektedir. Anne ve babanın çocuğuna yönelttiği tutumun sağlıklı olması büyük ölçüde onların kendi içinde barışık, dengeli, huzurlu ve birbirlerine karşı sevgi ve saygı duymalarına bağlıdır. Uyumlu ve mutlu bir evlilik yapmış olan çiftler çocuklarına karşı sevecen ve kabul eden bir tutum gösterirler. Sağlıklı ailede mutsuz anne ve mutsuz baba, kişisel becerileri ve girişimleri ile kendi gereksinimlerini karşılayamadıkları için gereksinimlerini karşılamada çocuklarını araç olarak kullanırlar (Tatlı, Selimoğlu & Bademci, 2012). Doh ve arkadaşlarına (2016) göre erken çocukluk döneminde sağlıklı ebeveyn-çocuk ilişkileri, yaşam boyunca pozitif gelişme için şarttır. Tersine, ebeveynleri ile olumsuz ilişkileri olan çocuklar genellikle düşük akademik başarı, olumsuz sosyal ilişkiler ve suçluluk gibi çeşitli sorunlar geliştirirler.

Çocuğun sağlıklı gelişmesi için doğduğu andan itibaren, anne ve babasının sevgiyle, ilgiyle ihtiyaçlarını karşılaması gerekir. Kişilik gelişiminin temelini çocukluk döneminde atıldığı ve bu ilk dönemlerde anne ve babanın en önemli modeller olduğu oldukça açıktır. Çocuk en yakınındaki bu modellerle özdeşim kurarak kendi kişiliğini şekillendirmeye başlayacaktır. Anne-babanın çocuğa karşı tutumunun anne-babanın yaşı, eğitim düzeyi, ailedeki çocuk sayısı, çocuğun istenen ve beklenen bir çocuk olması gibi pek çok faktörle ilişkili olduğu bilinmektedir (Uyanık-Balat, 2007)

Aile bireylerinin, çocuklarının gelişim ve eğitim sürecine katılımlarını sağlamak amacıyla düzenlenen aile eğitim programı, çocuklarını sağlıklı bir biçimde yetiştirebilmesi için geliştirilmiş ve organize edilmiş etkinlikler bütünüdür (Tezel-Şahin ve Özyürek 2010). Aile eğitiminin farklı tanımları bulunmaktadır, ancak tümünün ortak noktası genellikle katılımcılara anne-babalık hakkında farklı konularda bilgi ve farkındalık kazandırmak amacıyla düzenlenen programlar olmalarıdır (Güzel, 2006).

Busfield'e (2004) göre aile eğitimi, aile ilişkilerinde pozitif sonuçların en iyi yordayıcısı olarak tanımlanmıştır. Buna bağlı olarak aile eğitimi, sosyalleşmenin bir yönü olarak, ebeveynliğe geçişte çok yardımcı olabilir ve anne baba olmayı öğrenmek, ebeveyn eğitimi ve desteği ile kolaylaştırılabilecek bir süreçtir (Jacobson ve Engelbrecht, 2000).

Aile eğitim programları, ailelerin ana babalık becerilerini ve bilgilerini geliştirme, çocuk gelişimi ve ailelerin yaşadığı sorunlarla pozitif yollarla başa çıkabilmeyle ilgili öğrenme deneyimlerini geliştirmeye odaklanmış programlardır (Bolat,2011). Hamamcı'ya (2005) göre aile eğitimi, sağlıklı aile yaşamı, eşler arasındaki ilişkiler ve etkileşim, cinsel eğitim, aile planlaması, bireysel gelişim, parçalanmış ailelere yönelik programlar gibi çeşitli konuların yanı sıra aile-çocuk etkileşimi, çocuk bakımı, eğitimi ve gelişimi, aile katılımı gibi konuları ön planda tutmaktadır.

Yuen'e (2017) göre aile eğitimi; ebeveynlerin kendi sosyal, duygusal, psikolojik ve fiziksel ihtiyaçları ile çocuklarının ihtiyaçlarını anlamalarına yardımcı olan bir dizi eğitimsel ve destekleyici önlem içerir; Ayrıca aile eğitimleri, çocukların fiziksel, duygusal ve sosyal yönden gelişimlerinin her aşamasında gerekli beceri ve anlayışı kazanmaları için anne babalara yardımcı olmakta, ebeveynlerin çocukların gelişim ve gereksinimlerine olan duyarlılıklarını artırmaktadır. Ayrıca, aile eğitiminin, ailelere yalnızca çocuklarının eğitimindeki önemini anlamalarını sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda kendi ilgi alanlarını, yeteneklerini ve becerilerini tanımlamak ve geliştirmek için yardımcı olduğu bulunmuştur (Aral vd., 2011). Buna bağlı olarak da erken çocukluk döneminde verilen aile eğitim programları çocukların okula hazırlanmalarında etkili olmakta, özellikle beş yaşına kadar çocukların fiziksel, bilişsel, dil, sosyal ve duygusal gelişimleri en üst düzeyde geliştirebilmektedir (Tezel-Şahin ve Özyürek 2010).

Mahoney vd.'ye (1999) göre aile eğitiminin tipik hedefleri; ebeveynlerine çocukların gelişim becerilerini kazanmaları, çocuklarının ders çalışma davranışlarını yönetmeleri ve çocuklarını oyun oynama ve sosyal etkileşime sokma becerilerini geliştirmeye yardımcı olmaktır (Bolat, 2011). Aile eğitim programları aracılığıyla özellikle sosyoekonomik yönden güçlük yaşayan, büyükşehirliere göç ederek yeni yaşam koşullarına uyum sorunları yaşayan ailelere, aile içi ilişkileri güçlendirme, çevresel baskılara karşı güçlendirme gibi konularda destek olunabilmektedir (Tezel-Şahin ve Özyürek, 2010).

Aile eğitimleri verilerek çocuklar aile ortamında desteklendiğinde, çocuk içinde bulunduğu çevreden soyutlanmadan eğitilmektedir. Ayrıca aile ortamı çocuk için daha uygun bir eğitsel ortam haline gelmektedir (Çağdaş ve Seçer, 2006). Ailelerin çocuk eğitimi konusunda istenilen tutumları geliştirmeleri, çocukların bilinçli bir ortamda gelişmeleri ve eğitilmeleri, bu konuda anne-babalara verilecek eğitimle olanaklı olabilmektedir. Anne babalara çocuklarının gelişim

özellikleri ve çocuklarına yönelik tutum ve davranışları konusunda eğitim verilerek onların çocuklarına karşı olumlu tutum ve davranışlar geliştirmeleri sağlanabilir. Anne babaların etkin anne baba olabilmeleri, dolayısıyla çocuklarına karşı olumlu tutum ve davranış geliştirebilmeleri için eğitimsel olarak desteklenmeleri gerekmektedir. Çocuğun doğduğu andan itibaren yakın çevresinde bulunan tüm bireylerin, çocuk için etkili bir öğrenme ortamını hazırlayabilmesi için erken çocukluk dönemi ile ilgili bilgi, algı ve tutumlarının geliştirilmesi gerekir (Bolat,2011).

Her anne baba bilerek ya da bilmeyerek çocuklarına karşı farklı tutumlar sergilemektedir. Bazı çocuklar çok sevilmekte, bazılarında baskı yapılmakta, bazıları istenmeyen çocuk olmakta ve bazılarında daha çok hoşgörü gösterilmektedir. Tüm bu tutum çeşitleri çocuğun hem ahlaki hem de sosyal gelişimlerini olumlu ya da olumsuz tarzlarda etkilemektedir (Yavuzer, 1993).

Anne babanın çocuk yetiştirme tutumları özellikle toplumsallaşma sürecinin en yoğun yaşandığı ve kişilik gelişiminin temellerinin atıldığı okul öncesi dönemde önemli rol oynamaktadır. Anne babanın çocuğun sorularını yanıtlayan, deneme ve yanılmasına olanak sağlayan tutumları çocuğun girişimciliğini destekler. Bu dönemde anne babayla özdeşim kurulduğu için, anne babanın tutumları sağlıklı ise çocuğun benimsediği tutum da sağlıklı olur. Anne babanın olumlu tutumları çocuğun kendine özgü bir benlik geliştirmesine izin verir. Çocuğun benlik saygısı yüksek, sorumluluk duygusu ve özdenetimi gelişmiş bir birey olmasını sağlar. Buna karşılık olumsuz tutumlar, benlik saygısı, girişkenlik düzeyi, bağımsızlık ve iç kontrolün düşük olması, yüksek düzeyde saldırganlık ve güvensizlik ile sonuçlanır. Çocukta sorumluluk duygusu gelişmez. Çocuk güç durumlarla baş edemeyen, bağımlı ve pasif bir birey olur (Şanlı, 2007).

Anne- baba- çocuk ilişkisi temelde anne ve babanın tutumlarına bağlıdır. Çocuklar arasında uyum bozukluğuna yol açan birçok vakaya, yeterli ve uygun olmayan ilk anne-baba-çocuk ilişkilerinin neden olduğu saptanmıştır (Yavuzer,1993). Çocuğun kalıtımla getirdiği potansiyelinin ne kadar gelişeceği, bulunulan çevrenin sosyoekonomik ve kültürel niteliği, beslenme, sağlık, geçirilen deneyimler, anne babanın çocuk yetiştirmeye ilişkin tutum ve davranışları gibi aile ile ilgili pek çok faktöre bağlıdır (Bolat,2011).

Anne- baba tutumlarına ilişkin alanyazında çeşitli sınıflandırmalar bulunmaktadır. Yavuzer (2004) ve Bolat'a (2011) göre anne babaların çocuklarına karşı takındıkları tutumlar şu başlıklarda gruplandırılabilir:

Mükemmeliyetçi-Yetkinci Tutum: Bu tutumdaki anne babalar, çocuktan başarılı olması için aşırı beklenti içindedir. Çocuklarının diğer çocuklardan başarılı olmasını isterler ve çocuklarını sürekli başka çocuklarla kıyaslarlar.

İlgisiz ve Reddedici Tutum: Çocuğa yönelik denetim, ilgi ve gereksinimlerine karşı gösterilen tepki çok düşüktür. İlgisiz anne-babalar çocuklarına yeterince zaman ayırmazlar, çocuk için gerekli çabayı göstermezler ve çocuğu işleri için bir engel olarak görürler.

Aşırı Koruyucu Tutum: Anne babanın aşırı koruması, çocuğa gerektiğinden fazla kontrol ve özen gösterilmesi anlamına gelir. Koruyucu tutumla büyütülen çocuklar bağımlı, özgüven duygularından yoksun ve zayıf bir kişilik geliştirirler.

Aşırı Hoşgörülü Tutum: Hoşgörülü stilde, anne babalar ne otoriter davranışlar sergilerler, ne de çocuklarını zorla kontrol ederler. Çocuklarının tepki ve eylemlerini, davranışlarını kabul ederler. Bu anne ve babalar davranışlar ve disiplin hakkında esnek fikirlere sahiplerdir.

Dengesiz ve Kararsız Tutum (Tutarsız): Bu tutumda sınırlar yeterince katı ve tutarlı değildir. Uygulanan yöntemde süreklilik olmaması sonuçların geç alınmasına ya da çocuk için daha acı verici olmasına neden olmaktadır. Bu tutum içerisindeki çocuklar anne ve babalarını deneme ve onlardan intikam alma eğilimi içerisindedirler.

Baskıcı ve Otoriter Tutum: Otoriter stilde, anne babalar çocuklarının kendilerine itaat etmelerini isterler. Onlar için uyumlu ve itaatkâr olmak önemlidir. Çocuklarının kendilerine uygun olmayan fikir ve davranışlarını reddetme eğilimindedirler.

Demokratik Tutum: Etkili çocuk eğitiminin kararlılık ve saygı arasında bir denge gerektirdiği gerçektir. Ailenin tutumu sevgi ve bağımsızlık üzerine kurulmuştur. Çocuğa söz hakkı tanınır, kararlarına saygı duyulur ve onunla işbirliğine girilir. Çocuğun yaşı ne olursa olsun aile onun ayrı bir kişilik olduğunun bilincindedir.

Aile eğitimi programı ve anne baba tutumları ile ilgili yurtiçi ve yurtdışında birçok araştırma yapılmış ve aile eğitimi programlarının etkililiği sınanmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda aile eğitimi çalışmalarının, eğitime katılan ebeveynler üzerinde anlamlı ve olumlu etkileri bulunmuştur. Bu araştırmalardan bazıları aşağıda açıklanmaktadır.

Ercan (1993), Anne Destek Programının bilişsel gelişim ile ilgili bölümünün eğitim alan annelerin çocukları üzerindeki etkilerini araştırmak amacıyla bir çalışma yapmıştır. Araştırma sonucunda annesi eğitim programına devam eden çocukların annesi eğitim almayan çocuklara oranla akademik olarak daha başarılı olduğu bulunmuştur. Jacobson ve Engelbrecht (2000) ise Kuzey Teksas'taki ailelerin ve okul öncesi dönemdeki çocukların eğitim gereksinimlerini ve öğrenme yollarını belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada, 0-5 yaş grubu çocuğu olan 740 anne-baba ile çalışmışlardır. Araştırma sonucunda, üniversite mezunu olan ve olmayan ailelerin aile eğitimi konusundaki ilgi ve ihtiyaçlarının benzer olduğu, eğitim durumlarının anlamlı farklılık oluşturmadığı bulunmuştur. Nicholson vd. (2002) 1-5 yaş arası çocuğa sahip alt sosyo-ekonomik düzeydeki aileler için geliştirilen eğitim programının etkililiğini belirlemek amacıyla yaptıkları araştırmaya 23 anne, 1 baba ve 2 büyükanneden oluşan toplam 26 ebeveyni dahil etmişlerdir. Araştırma sonucunda, programa katılan ailelerin, kontrol grubuna oranla, sözel ve bedensel cezalandırma, öfke ve stres düzeylerinde anlamlı bir azalma gözlenmiş ve çocukta daha az davranış problemleri saptanmıştır. Bushfield (2004) tarafından yapılan araştırma sonucuna göre ise babaların bedensel ve sözel cezalandırma ile ilgili bilgi ve tutumlarının anlamlı bir şekilde değiştiğini göstermiştir. Ayrıca, babaların ideal babalık rolüne ilişkin tutumlarının olumlu yönde değiştiği ortaya konulmuştur. Tuijl ve Leseman (2004) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise, risk altındaki 4-6 yaş çocuklar için anne çocuk etkileşimini güçlendirmeye dayalı bir ev merkezli müdahale programı olan Opstap Opnieuw' un (OO) bilişsel ve dil gelişimine etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda, aile eğitim programının anne-çocuk iletişimini güçlendirdiği, anne-çocuk iletişiminin çocukların bilişsel ve dil gelişimlerinde etkili olduğu ortaya konulmuştur. Landy ve Menna'nın (2006) yaptıkları çalışmada, 3-6 yaşlar arasında agresif ve söz dinlemeyen çocukların annelerine verilen grup eğitiminin etkililiğini incelemişlerdir. Çalışma sonucunda, annelerin öz yeterlilik becerilerinde, bilgi düzeyinde artma ve çocukların davranış problemlerinde azalma görülmüştür. Taşkın ve Erkan (2009) tarafından yapılan çalışmada babalara eğitim verilmiş ve eğitimin babaların 2-9 yaş arası çocuklarıyla ilgilenme düzeylerine olan etkisini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda babalara verilen eğitimin; babaların oyunlara katılma, çocukla birlikte dışarı çıkma sözel etkileşime girme, çocuklarına yeni bir şey öğretme, günlük bakımları ile ilgilenme ve çocuklarına özel zamanlarda bakma sıklığını artırdığı ortaya konulmuştur. Özel ve

Zelyurt'un (2016) yaptığı çalışmada ise, 5-7 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlere verilen anne baba eğitimlerinin aile çocuk ilişkisine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Yapılan çalışma sonucunda anne-baba eğitiminin ebeveynlerin çocuklarını daha iyi tanımalarını sağladığı, çocuklarıyla olan iletişimlerini daha sağlıklı ve etkili hale getirerek olumlu yönde etkilediği görülmüştür.

Petit ve Dodge (2002) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, anne babaların benimsedikleri tutumların okul öncesi dönemdeki çocukları üzerindeki etkisini incelenmiştir. Araştırma sonucunda, çocuklardaki düşmanca davranışların ve problem çözme şekillerinin annelerin aşırı baskıcı-otoriter tutumları ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Özyürek'in (2004) çalışmasında ise kırsal bölge ve şehir merkezinde yaşayan 5-6 yaş grubu çocuğa sahip anne babaların çocuk yetiştirme tutumları incelenmiştir. Araştırma sonucunda, kırsal bölgede yaşayan anne babaların kenttekilere göre daha koruyucu ve daha katı disiplin tutumlarını benimsedikleri, yerleşim birimine göre demokratik tutumu sergilemede herhangi bir farklılığın olmadığı ortaya konmuştur. Durmuş'un (2006) yaptığı çalışmada ise, 3-6 yaş arası çocuğu olan ebeveynlerin kişilik özellikleri ve anne baba tutumları incelenmiştir. Sonuç olarak, eğitim durumu yükseldikçe anne babaların daha az "aşırı koruyucu" ve "baskıcı" bir tutum sergilediği, aşırı koruma ve baskı uygulandığında yaratıcılık ve ideal benlik gibi bağımsız bireysel özelliklerin ketlendiği, demokratik eşitlik tanıyan anne-baba tutumunun paylaşım ve işbirliğine dayalı özellikleri geliştirdiği tespit edilmiştir. Tatlı, Selimoğlu ve Bademci'nin (2012) gerçekleştirdiği araştırmada ise, çocukları okul öncesi eğitime devam eden annelerin aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda; annelerin aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumlarının annenin yaşından, mesleğinden ve eğitim düzeyinden; babanın mesleğinden ve eğitim durumundan; çocuğun yaşından; aile tipinden ve yaşanan yerleşim biriminden etkilendiği saptanmıştır. Alkan Ersoy, Kurtulmuş ve Tekin (2014) tarafından yapılan çalışmada, 2-3 yaş grubunda çocuğu olan annelere verilen Aile Çocuk Eğitimi Programı'nın, annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına ve ev ortamını düzenlenmelerine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Sonuç olarak annelere verilen eğitimin, annelerin çocuklarının gelişimini ve eğitimini destekleyici uygun ev ortamı hazırlama ve çocuk yetiştirme tutumlarına olumlu katkıları olduğu saptanmıştır.

Bu çalışma ise, yukarıda özetlenen araştırma sonuçları incelenerek aile eğitimi programının ya iletişim becerileri üzerine durması ya da sadece anne baba tutumları üzerine durması eksikliği dikkate alınarak yapılması planlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmada kontrol grupsuz tek grup öntest ve sontest deneysel desen kullanılmıştır. Bu desende deneysel işlemin etkisi tek bir grup üzerinde yapılan çalışmayla test edilir. Gruba deneysel işlem başlamadan önce test verilir, deneysel işlem bittikten sonra aynı test tekrar uygulanır. Desende tek gruba ait öntest ve sontest değerleri arasındaki farkın anlamlılığına bakılır (Büyüköztürk ve ark., 2018). Desende bağımlı değişken “çocuk yetiştirme tutumları”, bağımsız değişken ise “aile eğitimi programıdır”.

Araştırma Grubu

Araştırmanın çalışma evrenini, 2018-2019 eğitim öğretim yılında bir ilkokulda öğrencisi olan 450 veli oluşturmaktadır. Aile Eğitimi Programı, seçkisiz atama yoluyla seçilemediği için, 450 veli arasından programa katılmak için gönüllü olan ve 10 hafta süre ile çalışmayı kabul eden, 15 veli ile yürütülmüştür. Çalışma başlamadan önce velilere aile eğitimi programı hakkında bilgi verilmiş ve çalışmaya dahil olmak isteyenler tarafından katılım formu doldurularak gönüllü 15 veli seçilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplama amacıyla Kişisel Bilgi Formu ve Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (PARI) kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu. Araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan Kişisel Bilgi Formunda, annelerin yaşları, eğitim durumları, çocuk sayısı ve çalışma durumunu tespit etmeye yönelik sorular yer almaktadır.

PARI-Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği. Parental Attitude Research Instrument (PARI) Schafer ve Bell (1958) tarafından geliştirilmiştir. Kuramsal olarak, çocuğun kişilik gelişimine, anne babanın çocuk yetiştirme tutumlarının ve aile hayatının doğrudan etkili olduğu ilkesine dayandırılmıştır. Ölçek Türkçe'ye Le Compte, Le Compte ve Özer (1978) tarafından uyarlanmıştır. Ölçekte 60 madde ve 5 alt boyut bulunmaktadır. Bu alt boyutlar; aşırı annelik, demokratik tutum ve eşitlik tanıma, ev kadınlığı rolünü reddetme, geçimsizlik (aile içi çatışma) ve sıkı disiplindir. Maddeler soru şeklinde olmayıp olumlu ve olumsuz ifadeler şeklindedir. Dörtlü likert tipi ölçektir ve her ifade için “çok uygun buluyorum” (4), “oldukça uygun buluyorum” (3), “biraz uygun buluyorum” (2), “hiç uygun bulmuyorum” (1) seçeneklerinden biri işaretlenir (Anjel, 1993).

Aşırı Annelik alt boyutu toplam 16 madde içerir. Alınabilecek en düşük puan 16, en yüksek 64'dür.. Yüksek puan alınması olumsuz olarak değerlendirilir. Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma alt boyutu toplam 9 madde içerir. Alınabilecek en düşük puan 9, en yüksek puan 36'dır. Yüksek puan alınması olumlu olarak değerlendirilir. Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme alt boyutu toplam 13 madde içerir. Alınabilecek en düşük puan 13, en yüksek puan 52'dir. Yüksek puan alınması olumsuz olarak değerlendirilir. Geçimsizlik (Aile İçi Çatışma) alt boyutu toplam 6 madde içerir. Alınabilecek en düşük puan 6, en yüksek puan 24'tür. Yüksek puan alınması olumsuz olarak değerlendirilir. Sıkı Disiplin alt boyutu toplam 16 madde içerir. Alınabilecek en düşük puan 16, en yüksek puan 64'tür. Yüksek puan alınması olumsuz olarak değerlendirilir.

Türkçeye uyarlama çalışmaları Le Compte ve arkadaşları tarafından yapılmış ve test, tekrar test korelasyonları 0,58 ve 0,88 arasında bulunmuştur. Form daha sonra yüksek, orta ve düşük sosyoekonomik düzeyi temsil eden 129 anneye uygulanmıştır ve ölçeğin tümü için güvenilirlik katsayısı .64 olarak bulunmuştur. Araştırma sonucunda madde sayısı 115 maddeden, madde güvenilirliği yüksek olan 60 maddeye indirgenmiştir. Bu kısaltılmış formun güvenilirlik katsayısı .81 olarak bulunmuştur. Beş alt boyutun güvenilirlik katsayısı ise .59 ile .90 arasında değişmektedir (Özerk, 2006).

Bu çalışmada ise güvenilirlik katsayısı ölçeğin tamamı için .86, aşırı annelik boyutu için .86, demokratik tutum ve eşitlik tanıma alt boyutu için .60, ev kadınlığı rolünü reddetme boyutu için .76, geçimsizlik (aile içi çatışma) alt boyutu için .62, sıkı disiplin alt boyutu için .73 olarak bulunmuştur.

Aile Eğitimi Programının İçeriği

Aile Eğitimi Programı araştırmacı tarafından iletişim becerileri ve anne baba tutumlarını güçlendirmeye yönelik olarak 10 hafta sürecek şekilde hazırlanmıştır. Daha sonra yüksek lisans kapsamında uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşünden sonra beceri geliştirme çalışması olarak yapılandırılmış grup çalışması şeklinde, ısınma oyunları, grup etkileşimi, sunumlar ve ev ödevleri uygulanmıştır. Aile Eğitimi Programının içeriği şöyledir:

Ön Toplantı: Toplantıya katılan velilere çalışmanın içeriği, işlenecek konular ve amaçların anlatılması

- 1.Hafta: Tanışma, grup kurallarının oluşturulması, programın içeriğinin tanıtılması ve ön testin uygulanması
- 2.Hafta: Ailenin tanımı, aile biçimleri ve ailenin işlevlerinin ne olduğu hakkında bilgi sahibi olunması
- 3.Hafta: Sağlıklı aile ve sağlıksız aile özelliklerinin fark edilmesi
- 4.Hafta: Anne baba tutumlarının neler olduğu ve çocuk üzerindeki etkilerinin fark edilmesi
5. Hafta: Aile içi iletişimin temel özellikleri hakkında bilgi sahibi olunması
- 6.Hafta: Çocuklarla kurulan iletişimde dikkat edilmesi gerekenler ve aile içi iletişim tarzlarının çocuk ruh sağlığına etkisinin fark edilmesi
- 7.Hafta: Çocuk gelişimi ve özellikleri hakkında bilgi sahibi olunması ve çocuklarda sorumluluk ve özgüven geliştirme yollarının fark edilmesi
- 8.Hafta: Çocuklarda görülen uyum ve davranış sorunları hakkında bilgi sahibi olunması ve uygun anne baba tutumlarının etkisinin fark edilmesi
- 9.Hafta: Aile içi kriz durumlarıyla baş edebilme becerisini kazanma
- 10.Hafta: Grup çalışmasının sona erdirilmesi, son testin uygulanması

Verilerin Analizi

Aile Eğitimi Programının annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına etkisini incelemek için önce ölçekten alınan puanların dağılımının normalliğine bakılmıştır. Dağılım normal olmasına rağmen, katılımcı sayısının az olmasından ($n < 30$) dolayı istatistiksel analiz yöntemi olarak parametrik olmayan yöntemler kullanılmıştır. Araştırmada, ön test ve son test arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek için Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Aile Eğitimi Programının annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına etkisini incelemek için, uygulama öncesi ve sonrası Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (PARI) uygulanmıştır. Ölçekten toplam bir puan elde edilmemektedir, bu yüzden alt boyutlar tek tek analiz edilmiştir ve analiz bulguları bu başlıkta verilmiştir.

Tablo 1. Demografik bilgiler		
Değişkenler	N	Yüzdeler
Yaş		
34-39	10	66,7
40-45	4	26,7
46-51	0	0
51-57	1	6,7
Mezuniyet Durumu		
İlkokul	4	26,7
Ortaokul	1	6,7
Lise	6	40,0
Üniversite	4	26,7
Çocuk Sayısı		
1	1	6,7
2	9	60,0
3	5	33,3

Aile Eğitimi Programına katılan annelerin demografik bilgileri Tablo-1'de verilmiştir. Demografik değişkenler incelendiğinde, eğitime katılan annelerin %66,7'si 34-39 yaş, %26,7'si 40-45 yaş, %6,7'si ise 51-57 yaş aralığındadır. Annelerin yaş ortalaması 39,20'dir. Annelerin eğitim durumları incelendiğinde, %26,7'si ilkokul, %6,6'sı ortaokul, %40'ı lise ve %26,7'si üniversite mezunudur. Annelerin sahip oldukları çocuk sayısına bakıldığında, %6,7'si 1 çocuk, %60'ı 2 çocuk ve %33,3'ü 3 çocuğa sahiptir.

Tablo 2. Aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumları ölçeği alt boyutlarına ait ön-son test puanlarına ilişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma değerleri

Alt Boyut	N	X̄	Sd
Aşırı Annelik Öntest	15	40,00	8,16
Aşırı Annelik Sontest	15	36,80	11,77
Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma Öntest	15	25,20	4,03
Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma Sontest	15	26,46	4,15
Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme Öntest	15	28,80	6,40
Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme Sontest	15	26,06	5,39
Geçimsizlik Öntest	15	13,26	3,49
Geçimsizlik Sontest	15	14,13	3,33
Sıkı Disiplin Öntest	15	37,93	7,79
Sıkı Disiplin Sontest	15	34,53	8,56

Aile Eğitimi Programına katılan annelerin, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği alt boyutlarından aldıkları puanlara ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo-2’de verilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, aşırı annelik alt boyutundan alınan puanlar değerlendirildiğinde ($X_{\text{öntest}}=40,00$, $X_{\text{sontest}}=36,80$) son testten alınan puanların düştüğü görülmüştür. Aşırı annelik alt boyutundan alınan yüksek puanlar olumsuz olarak değerlendirilmektedir. Buna göre araştırma sonucunda aşırı koruyucu annelik tutumunda azalma görülmüş ancak anlamlı düzeyde bulunmamıştır.

Demokratik tutum ve eşitlik tanıma alt boyutundan alınan puanlar değerlendirildiğinde ($X_{\text{öntest}}=25,20$, $X_{\text{sontest}}=26,46$) son testten alınan puanlar yükselmiştir. Demokratik tutum ve eşitlik tanıma alt boyutundan alınan yüksek puanlar olumlu olarak değerlendirilmektedir. Araştırma sonucunda demokratik tutum puanlarında artma görülmekle birlikte bu artış anlamlı düzeyde değildir.

Ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyutundan alınan puanlar değerlendirildiğinde ($\bar{X}_{\text{öntest}}=28,80$, $\bar{X}_{\text{sontest}}=26,06$) son testten alınan puanlar düşmüştür. Ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyutundan alınan yüksek puanlar olumsuz olarak değerlendirilmektedir. Araştırma sonucunda ev kadınlığı rolünü reddetme tutumunda azalma görülmekle birlikte bu azalma anlamlı düzeyde değildir.

Geçimsizlik alt boyutundan alınan puanlar değerlendirildiğinde ($\bar{X}_{\text{öntest}}=13,26$, $\bar{X}_{\text{sontest}}=14,13$) son testten alınan puanlar yükselmiştir. Geçimsizlik alt boyutundan alınan yüksek puanlar olumsuz olarak değerlendirilmektedir. Araştırma sonucunda geçimsizlik tutum puanında artma görülmüş ancak bu puan artışı anlamlı bulunmamıştır.

Sıkı disiplin alt boyutundan alınan puanlar değerlendirildiğinde ($\bar{X}_{\text{öntest}}=37,93$, $\bar{X}_{\text{sontest}}=34,53$) son testten alınan puanlar düşmüştür. Sıkı disiplin alt boyutundan alınan yüksek puanlar olumsuz olarak değerlendirilmektedir. Araştırma sonucunda sıkı disiplin tutumunda azalma görülmüş ve aile eğitimi programının sıkı disiplin tutumunu azaltmada etkili olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 3. Aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumları ölçeği alt boyutları puanlarına ilişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçları

Alt Boyutlar	Son Test Ön Test	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Aşırı Annelik	Negatif Sıra	8	9.13	73.00	-.73	.460
	Pozitif Sıra	7	6.71	47.00		
	Eşit					
Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma	Negatif Sıra	4	5.50	22.00	-1.65	.09
	Pozitif Sıra	9	7.67	69.00		
	Eşit	2				
Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme	Negatif Sıra	10	6.85	68.50	-1.61	.107
	Pozitif Sıra	3	7.50	22.50		
	Eşit	2				
Geçimsizlik	Negatif Sıra	4	7.13	28.50	-1.19	.232
	Pozitif Sıra	9	6.94	62.50		
	Eşit	2				

Aile Eğitimi programına katılan annelerin, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği alt boyutlarından aldıkları puanlarına ilişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçları Tablo-3'te verilmiştir. Aile Eğitimi Programına katılan annelerin, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği aşırı annelik alt boyutundan uygulama öncesi ve sonrası aldıkları puanlar ($z = -.739$, $p > .05$), demokratik tutum ve eşitlik tanıma alt boyutundan uygulama öncesi ve sonrası aldıkları puanlar ($z = -1.65$, $p > .05$), ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyutundan uygulama öncesi ve sonrası aldıkları puanlar ($z = -1.61$, $p > .05$), geçimsizlik (aile içi çatışma) alt boyutundan uygulama öncesi ve sonrası aldıkları puanlar ($z = -1.19$, $p > .05$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Tablo 4. Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği Sıkı Disiplin Alt Boyutu Ön-Son Test Puanlarına İlişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Son Test Ön Test	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	11	7.86	86.50	-2.14	.03
Pozitif Sıra	3	6.17	18.50		
Eşit	1				

Aile Eğitimi programına katılan annelerin, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği sıkı disiplin alt boyutundan aldıkları puanlarına ilişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçları Tablo-4'te verilmiştir. Analiz sonuçları, Aile Eğitimi Programına katılan annelerin uygulama öncesi ve sonrası sıkı disiplin alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($z = -2.14$, $p < .05$). Sıkı disiplin alt boyutunda yüksek puanlar alınması olumsuz olarak değerlendirilmektedir. Tablo-6 incelendiğinde 11 kişinin son test puanı azalmış, sıkı disiplin tutumunda azalma olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre, aile eğitimi programının sıkı disiplin tutumunu azaltmada etkili olduğu söylenebilir.

Araştırma sonuçlarına göre Aile Eğitimi Programının annelerin sıkı disiplin tutumlarını azaltmada etkili olduğu, diğer alt boyutlar üzerinde olumlu etkiye sahip olmakla birlikte istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık sağlamadığı görülmüştür.

TARTIŞMA

Araştırmanın amacı, çocuğu ilkokula devam eden annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını ortaya koymaktır. Bir diğer amacı ise annelerin çocuk yetiştirme tutumları hakkında farkındalıklarını artırmaktır. Bu yüzden araştırma okul bünyesinde, okul velilerinin çocuk yetiştirme tutumlarına katkı sağlamak ve aile ve çocuk ilişkilerini güçlendirmek amacıyla küçük grup çalışması olarak tamamen gönüllülük esasına dayalı olarak yapılmıştır. Aile eğitimi programı her hafta ısınma oyunları başlamış, beyin fırtınası, soru cevap ve sunumlar ile devam etmiş böylece annelerin grup etkileşimleri hızlandırılmıştır. Ayrıca her hafta ev ödevi verilerek, grup çalışmasından edinilen farkındalığın ev hayatında da eşler arası ve çocuklar ile de devam etmesi hedeflenmiştir. Son olarak annelerden aile eğitimi programını değerlendirmeleri istenerek çalışma sonlandırılmıştır.

Araştırma sonuçları incelendiğinde uygulanan Aile Eğitimi Programının analiz bulgularında sadece sıkı disiplin alt boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu göze çarpmaktadır. Uygulanan programın annelerin disiplin tutumlarını hafiflettiği söylenebilir. Ancak diğer alt boyutlar için analiz bulguları anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir. Alt boyutlara ait ön ve son test puanları incelendiğinde geçimsizlik boyutu dışında diğer alt boyut ortalama puanlarında düşüş görülmektedir ve alt boyutlardan alınan yüksek puan olumsuz olarak değerlendirildiğinden aile eğitimi programına katılan annelerin eğitimin kazanımları açısından farkındalığı artmıştır denilebilir. Eğitim sonu değerlendirme raporunda, eğitime katılan annelerin yazdıkları incelendiğinde, verilen aile eğitimi programının aile hayatına olumlu yansıdığı, çocuklarıyla iletişim kurma becerilerinin geliştiğini, kaliteli zaman geçirdiklerini, çocuklarına demokratik yaklaşım gösterdikleri, sorumluluk uygulamalarına başladıkları görülmektedir.

Aile eğitimi programının sadece sıkı disiplin alt boyutu üzerinde anlamlı etkisinin olmasının sebebi, eğitime katılan annelerin annelik algısının toplumsal normlar içermesinden kaynaklanmaktadır. Aşırı annelik ve ev kadınlığını reddetme alt boyutları üzerinde anlamlı bir farklılığın olmaması buna örnektir.

Ayrıca demokratik tutum ve eşitlik tanıma alt boyutu ölçek puanlarında pozitif yönde artış olmasına rağmen anlamlı düzeyde olmamasının sebebi ise aile içi rollerde eşlerinin yaklaşımı olmuştur.

SINIRLILIKLAR VE ÖNERİLER

Araştırmanın en önemli sınırlılığı eğitime sadece annelerin katılması olmuştur. Anne ve babaların birlikte katılması planlanmasına rağmen babaların çalışma saatlerinin uymaması araştırmanın sadece anneler ile yürütülmesine neden olmuştur. Bir diğer sınırlılık ise çalışma gurubu sayısının az olmasından dolayı istatistiksel analizlerde parametrik olmayan testlerin kullanılmasıdır. Ayrıca deneysel çalışmada kontrol grubunun olmaması bir diğer sınırlılıktır.

Gelecek araştırmalar için planlanan aile eğitimlerinin babaları da içerecek şekilde planlanması ve yürütülmesi, çocuk yetiştirme tutumları açısından anne baba birlikteliğini olumlu olarak etkileyecektir. Ayrıca çalışma grubu sayısının artırılması ve parametrik testin kullanılması güvenilir sonuçlar verecektir. Deneysel çalışma yürütülecek gelecek araştırmalarda kontrol grubu oluşturulmasının, çalışmanın etkililiğini ölçmede önemli katkı sağlayacaktır.

SONUÇ

Aile eğitimi çalışmaları Türkiye’de birçok bakanlık, kurum, vakıf ve dernekler tarafından yürütülmektedir. Bu eğitimlerin en yaygın olarak kullanılan formatları Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü bünyesinde açılan 7-19 Yaş Aile Eğitimi Programı ve 0-18 Yaş Aile Eğitimi Programıdır. Söz konusu bu eğitimler hizmet içi eğitim almış kişiler tarafından Halk Eğitimi Merkezleri (HEM) bünyesinde açılmaktadır. Ayrıca, MEB dışında Türkiye’de aktif olarak anne babalara yönelik eğitim veren diğer kurum Anne Çocuk Eğitim Vakfıdır (AÇEV). AÇEV hem anneler hem de babalar için geliştirdiği projeler ile eğitimler sunmaya devam etmektedir. AÇEV bünyesindeki eğitimleri vakıf ile işbirliği içinde eğitici eğitiminden geçmiş öğretmen ve psikolojik danışmanlar AÇEV’in proje için belirlediği illerde vermektedir. Bu durum Türkiye genelinde birçok anne babanın eğitimlere

ulaşamamasına neden olmaktadır. Ayrıca HEM bünyesinde açılan aile eğitimi programını yürüten kişiler usta öğretici kadrosunda yer almaktadırlar yani alanda uzman kişiler değildir. Bu durum verilen eğitimin kalitesi ve ailelere ulaşabilme konusunda ciddi şüpheler uyandırmaktadır. Çünkü aile eğitimi sürecinde ailelerle birçok konu hakkında konuşulmakta, yeri geldiğinde psikolojik açıdan paylaşımlar yapılmaktadır. Ruh sağlığı alanında uzman olmayan bir kişinin yapacağı açıklamalar aileleri olumsuz etkileme riskine sahiptir. Bu yüzden verilecek eğitimler ruh sağlığı alanında uzman kişilerce verilmelidir.

MEB her eğitim öğretim yılı için psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri çerçeve planı için Türkiye genelinde iki hedef belirlemektedir. Okul psikolojik danışmanları bağlı oldukları okul bünyesinde bu iki hedefi gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Aile eğitimi çalışmalarının ülke hedefi olarak belirlenmesi daha çok ebeveynin eğitim almasını sağlamaktadır. Bunun için de MEB'nin 0-18 yaş aile eğitimi programını hizmet içi eğitim bünyesine alması ve tüm Türkiye'de MEB'na bağlı çalışan okul psikolojik danışmanlarının hizmet içi eğitimlerden yararlanmasını sağlanmalıdır. Bu sayede, kapsamlı gelişimsel psikolojik danışma ve rehberlik modeli ve önleyici koruyucu rehberlik hizmetleri çerçevesinde, sahada daha çok okul psikolojik danışmanının yer alması ve veli-danışman ilişkisinin güçlendirilmesi sağlanabilir. Aktif bir role sahip okul psikolojik danışmanları, okullarına yeni bakış açısı kazandırırken, öğrencilerin ve velilerin ruh sağlığına da gerekli desteği sunmaktadırlar.

Aile eğitimi programları genelde sunular üzerinden konuşarak verilmektedir. Aile eğitimi programlarını daha aktif bir hale getirmek, eğitime katılan kişilerin de aktif olmasını sağlayacaktır. Aile eğitimlerine her oturum öncesi psikodrama ve grup rehberliği çalışmalarında kullanılan ısınma oyunları ile başlayarak, grup üyelerin kaynaşmaları ve eğitime ısınmaları sağlanması faydalıdır. Ayrıca sadece klasik oturma düzeninde sunular yaparak değil, sandalyeleri daire şeklinde düzenleyerek, grup etkileşimini artırmak ve ailelerin önemsendiği ve dinlenildiği mesajını vermekte yararı olabilir. Bu durumda ailelerin çalışmaya daha etkin katılmaları sağlanabilmektedir. Her aileye söz hakkı vererek, danışma süreci şeklinde, koşulsuz saygı ve empati ile dinlemek kendilerini değerli hissetmelerini sağlamaktadır. Böylece ailelerin var olan sorunlarını çözmek için adım atmaları kolaylaşmaktadır. Aile eğitimi oturumlarında grupla psikolojik danışma, psikodrama ve grup rehberliği tekniklerini kullanmak ailelerle olan etkileşimi

artıracak, aile eğitimi programının kazanımlarının daha uzun süre ailelerde hissedilmesini sağlayacaktır.

Sonuç olarak, okullarda çalışan psikolojik danışmanlarca verilecek aile eğitimi çalışmalarının okulun ve velilerin ihtiyaçları gözetilerek yapılması, eğitimin kalitesini artıracaktır. Ayrıca bu tür eğitimler okul psikolojik danışma ve rehberlik servislerinin veli ile işbirliğini artıracaktır.

Yazarlar Hakkında / About Authors

Yazarlar.

Psikolojik Danışman Özgür Tönbül, MEB, Kocaeli, e mail: ozgurtonbul33@gmail.com

Authors. Özgür Tönbül, Psychological Counselor, MEB, Kocaeli, e mail: ozgurtonbul33@gmail.com

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest

Yazarlar tarafından çıkar çatışmasının olmadığı rapor edilmiştir.
No conflict of interest has been reported by the authors.

Fonlama / Funding

Herhangi bir fon desteği alınmamıştır.
No funding support was received.

ORCID

Özgür Tönbül <https://orcid.org/0000-0001-5046-3140>

KAYNAKÇA

- Alkan-Ersoy, Ö., Kurtulmuş, Z. ve Çürük-Tekin, N. (2014). Aile Çocuk Eğitim Programının Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına ve Ev Ortamını Düzenlemelerine Etkisinin İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Cilt:22, No:3, 1077-1090.
- Anjel, M. (1993). The Transliteration Equivalence, Reliability and Validity Studies Of The Parental Acceptance-Rejection Questionnaire (PARQ) Mother-Form: A Tool For Assessing Child Abuse. Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aral, N., Baran, G., Gürsoy, F., Köksal-Akyol, A., Bütün-Ayhan, A., Yıldız-Bıçakçı, M. Ve Erdoğan, S. (2011). The Effects of Parent Education Programs on The Development of Children Aged Between 60 and 72 Months. *Social Behavior and Personality*, 39(2), 241-250.
- Bolat, E. (2011). Anne Baba Eğitiminin Beş-Altı Yaş Çocuğa Sahip Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutum ve Davranışlarına Etkisinin İncelenmesi. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bushfield, S. (2004). Fathers İn Prison: Impact of Parenting Education. *The Journal of Correctional Education*. 55 (2); pp. 139-147.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Pegem Akademi Yayınları, Ankara.
- Çağdaş, A. ve Seçer, Z. (2006). Anne Baba Eğitimi. Kök Yayıncılık, Ankara.
- Doh, H.S., Kim, M.J., Shin, N., Song, S.M., Lee, W.K. and Kim, S. (2016). The Effectiveness of a Parenting Education Program Based on Respected Parents and Respected Children for Mothers of Preschool-aged Children. *Children and Youth Services Review*, Vol:68, 115-124.
- Durmuş, R. (2006). 3-6 Yaş Arası Çocuğu Olan Ebeveynlerin Kişilik Özellikleri ile Anne Baba Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ercan, S. (1993). The Short Term Effects of the Home Intervention Programme on the Cognitive Development of Child. Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Güzel, Ş. (2006). Dört Altı Yaş Grubu Çocuğa Sahip Annelerin Aile Eğitimine Yönelik İhtiyaç Duydukları Konuların Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hamamcı, Z. (2005). Üç-Altı Yaşlarında Çocukları Olan Anne Babaların Aile Eğitim İhtiyaçlarının Belirlenmesi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 319; 28-36.
- Jacobson, A. L. and Engelbrecht, J. (2000). Parenting Education Needs and Preferences of Parents of Young Children. *Early Childhood Education Journal*, 28(2); 104-116.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1998). Kültürel Psikoloji, Kültür Bağlamında İnsan ve Aile. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul

- Landy, S. and Menna, R. (2006). An Evaluation of A Group Intervention for Parents With Aggressive Young Children: Improvements in Child Functioning, Maternal Confidence, Parenting Knowledge and Attitudes. *Early Child Development and Care*, 176 (6); pp. 605-620.
- Mahoney, G., Kaiser, A., Girolametto, L., MacDonald, J., Robinson, C, Safford, P. And Spiker, D. (1999). Parent Education in Early Intervention: A Call for a Renewed Focus. *Topics in Early Childhood Special Education* 19(131); pp. 131-140.
- Nicholson, B., Anderson, M., Fox, R. and Brenner, V. (2002). One Family at A Time: A Prevention Program for At-Risk Parents. *Journal of Counseling & Development*. 80(3); pp. 362-371.
- Özerk, H. (2006). Anababaların Çocuk Yetiştirmeye İlişkin Tutumlarının, Bilgi Düzeylerinin ve 11-18 Yaş Grubu Öğrencilerin Kendini Değerlendirmelerinin İncelenmesi. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özyürek, A. (2004). Kırsal Bölge ve Şehir Merkezinde Yaşayan 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Özyürek, A. ve Tezel-Şahin, F. (2005). 5-6 Yaş Grubunda Çocuğu Olan Ebeveynlerin Tutumlarının İncelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:25, Sayı:2, 19-34.
- Pettit G.S. and Dodge, K.A. (2002). Family Adversity, Positive Peer Relationships and Children's Externalizing Behavior: A Longitudinal Perspective on Risk and Resilience. *Child Development*, 73 (4), 1220-1237.
- Seçer, Z., Sarı, H. ve Olcay, O. (2006). Anne Tutumlarına Göre Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Ahlaki ve Sosyal Kural Bilgilerinin İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:16, 539-557.
- Şanlı, D. (2007). Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir*.
- Taşkın, N. ve Erkan, S. (2009). Babalara Verilen Eğitimin Babaların Çocuklarıyla İlgilenmelerine Etkisi: Deneysel Bir Çalışma. *Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37; 136-148.
- Tatlı, S., Selimoğlu H. ve Bademci, D. (2012). Çocukları Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Annelerin Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumlarının İncelenmesi. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl:2, Cilt:2, Sayı:3, 101-114.
- Tezel-Şahin, F. ve Özyürek, A. (2008). 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Demografik Özelliklerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 395-414.
- Tezel-Şahin, F. ve Özyürek A. (2010). Anne Baba Eğitimi ve Okul Öncesinde Aile Katılımı. *Morpa Kültür Yayınları, İstanbul*.
- Tuijl, C. V. and Leseman, P. M. (2004). Improving Mother-Child Interaction in Low-Income Turkish-Dutch Families: A Study of Mechanisms Mediating Improvements Resulting from Participating in A Home-Based Preschool Intervention Program. *Infant and Child Development*, 13; pp. 323-340.

- Uyanık-Balat, G. (2007). İlköğretime Başlayan Çocukların Anne Babalarının Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Okul Öncesi Eğitimden Yararlanma Düzeylerine Göre İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, Cilt: 32, Sayı:143, 89-99.
- Yavuzer, H. (1993). *Ana Baba ve Çocuk*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yavuzer, H. (2004). *Ana Baba Okulu*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yuen, L.H. (2017). Personal Growth and Development of Parent Leaders Through a Group Parent Education Program. *Teacher Development*, Vol:21, No:4, 547-560.

Extended Abstract

Introduction: According to Kağıtçıbaşı (1998), the family is one of the smallest institutions of society. The family naturally depends on the social structure, values and norms of society. Since these social and cultural characteristics change over time and from society to society, there are changes in the family. On the basis of many behaviors of children, the effects of the parents are seen. When the effects of the parents are positive, the effects on the child can be positive and negative when they are negative (Ersoy, Kurtulmuş and Tekin, 2014). The healthy growth and development of the child depends on the positive, consistent and loving attitude of the family members from birth onwards. Family, the child is important for the environment and the first social experiences (Özyürek and Tezel-Şahin, 2005).

Attitudes of parents towards their children; the characteristics of the child and their personality and demographic characteristics can be affected. The communication style in the mother-child triangle creates long or short-term, positive or negative effects on individuals; parents and children teach each other to behave in an appropriate and inappropriate manner (Tezel-Şahin and Özyürek, 2008). According to Doh et al. (2016), healthy parent-child relationships in early childhood are essential for positive development throughout life. Conversely, children with negative relationships with their parents often develop various problems such as low academic achievement, negative social relationships, and guilt.

The family education program, which is organized in order to ensure the participation of family members in the development and education process of their children, is a collection of activities developed and organized in order to educate their children in a healthy way (Tezel-Şahin and Özyürek 2010). There are different definitions of family education, but the common point of all is that they are usually programs designed to provide participants with information and awareness on different subjects about parenting (Güzel, 2006).

According to Mahoney et al. (1999), typical goals of family education are; to help parents develop their children's development skills, manage their children's course work behavior, and improve their children's play and social interaction skills.

Every parent has a different attitude towards his children, either knowingly or unknowingly. Some children are loved, some are being printed, some are unwelcome children and some are more tolerant. All these types of attitudes affect both the moral and social development of the child in a positive or negative way (Yavuzer, 1993). The parents' positive attitudes allow the child to develop a unique self. The child's self-esteem is high, the sense of responsibility and self-regulation ensures that the

individual is an improved individual. On the other hand, negative attitudes, self-esteem, level of initiative, independence and low internal control result in high levels of aggression and insecurity. The child does not develop a sense of responsibility. The child becomes a dependent and passive individual who cannot cope with situations of power (Şanlı, 2007).

Method: In the study, single group pre-test and post-test experimental design without control group was used. In this design, the effect of the experimental process is tested on a single group. The test is given to the group before the experimental procedure is started and the same test is repeated after the experimental procedure is completed. The significance of the difference between the pre-test and post-test values of the single group is examined (Büyüköztürk et al., 2018). The dependent variable in the pattern is the child rearing attitudes and the independent variable is the family education program. The study population consists of 450 parents who are students in a primary school in the academic year 2018-2019. Since the Family Education Program could not be selected by random assignment, it was carried out with 15 parents who volunteered to participate in the program from 450 parents and agreed to work for 10 weeks. Before the study, parents were informed about the family education program and 15 participants were selected by filling out the participation form by those who wanted to be included in the study.

In this study, Personal Information Form and Family Life and Child Rearing Attitudes Scale (PARI) were used for data collection purposes. The Family Education Program has been prepared by the researcher for 10 weeks to improve communication skills and parental attitudes. Later, it was submitted to expert opinion within the scope of master's degree. After the expert opinion, in the form of structured group work as a skill development study, warming games, group interaction, presentations and homework were applied.

In order to examine the effect of the Family Education Program on the child rearing attitudes of mothers, the distribution of scores from the scale was examined. Although the distribution was normal, non-parametric methods were used as the statistical analysis method due to the low number of participants ($n < 30$). Wilcoxon Signed Ranks Test was used to test whether there was a significant difference between pretest and posttest.

Results: According to the results of Wilcoxon Signed Ranks Test for the scores of the mothers participating in the Family Education program, the scores obtained from the sub-dimensions of the Family Life and Child Rearing Attitudes Scale, the scores they obtained before and after the application of extreme motherhood sub-dimension ($z = -.739, p > .05$), democratic attitude and the points they received before and after the application of the equality recognition sub-dimension ($z = -1.65, p > .05$), the

scores they received before and after the sub-dimension rejection role ($z = -1.61$, $p > .05$), incompatibility (family) There was no significant difference between the scores obtained before and after the application ($z = -1.19$, $p > .05$).

According to the results of the Wilcoxon Signed Ranks Test for the scores of the Family Life and Child Rearing Attitudes Scale of Family Life and Child Rearing Attitudes, it was found that there was a significant difference between the sub-dimension scores of pre-and post-application of mothers attending the Family Education Program ($z = -2.14$, $p < .05$). High scores in the strict discipline sub-dimension are considered negative. When the results were examined, the posttest score of 11 people decreased and the discipline was decreased. According to these results, it can be said that the family education program is effective in reducing the strict discipline attitude.

Discussion & Conclusion: The aim of this study is to reveal the attitudes of the mothers of children attending primary school. Another aim is to increase the awareness of mothers about child rearing attitudes. For this reason, the research was conducted on a voluntary basis as a small group work in order to contribute to the parenting attitudes of the parents of the school and to strengthen the family and child relations. The family education program has started warming games every week, brainstorming, answering questions and presentations continued so that the group interactions are accelerated. In addition, homework assignments are given each week, and the awareness of group work is aimed to continue with peers and children in home life. Finally, mothers were asked to evaluate the family education program and the study was terminated.

Family education studies in Turkey several ministries, institutions, foundations and associations are carried out by. The most widely used formats of these trainings are the 7-19 Age Family Education Program and the 0-18 Age Family Education Program opened by the Ministry of National Education (MONE) General Directorate of Lifelong Learning. These trainings are opened by the people who have received in-service training within the Public Education Centers (HEM). In addition, other institutions active in providing training for parents outside the Ministry of Education in Turkey is the Mother Child Education Foundation (AÇEV).

The people who run the family education program within HEM are in the master instructional staff, ie they are not experts in the field. This situation raises serious doubts about the quality of the education given and the accessibility to the families. Because in the process of family education, many issues are discussed with families, and when necessary, psychological sharing is made. The explanations of a person who is not an expert in the field of mental health have the risk of affecting the families

negatively. Therefore, the trainings should be given by the experts in the field of mental health.

The Ministry of Education of Turkey in the framework of plans for counseling and guidance services for each academic year is determined by two goals. School counselors are trying to achieve these two goals within their school. The determination of family education activities as a country target allows more parents to receive education. For this, the MEB's 0-18 years receive the parent training program within the in-service training in Turkey and all employees served in state schools to benefit from in-service training of counselors should be provided.

As a result, family education studies to be given by psychological counselors working in schools will be improved by considering the needs of the school and parents. In addition, this kind of training will increase the cooperation of the school counseling and guidance services with the parents.